

козацьких полках “Реєстру 1649 року”, що засвідчує незаперечну належність носіїв таких прізвищ та їхніх предків до стану воїнів. А українці в усі часи славилися як вправні й відважні воїни.

Відображено в українських прізвищах і четверту верству давньоіндійського суспільства – шудрів: *Шудра, Шудрак, Шудренко* [3, с. 78, с. 90, с. 126, с. 145]. *Шудрик, Шудриненко, Шудрикович, Шудриковський, Шудриченко*. Близькі до шудрів за соціальним статусом *чамари* – “чинбарі”, “шкірники”, велика етнокастова спільнота в давній, середньовічній і теперішній Індії. Це напрочуд близьке до українського *чинбар* – “шкірник”, “швець” [4, с. 608]. Дуже часто траплялось і трапляється зараз прізвище *Баглай* – із санскриту “журавель”, “чапля” [4, с. 460], [6, т. II, с. 196]. У такому разі, прізвище *Баглай* похідне від *багла* й пов’язується з журавлем або чаплею. Поряд з ним вживаються і *Журавка, Журавель, Журав, Журавка, Журавний, Журавленко, Журавский, Чапля, Чапленко, Чаплинський* [3, с. 31, с. 67, с. 123]. Різновидом *багла* – “журавель”, “чапля” – є і *бугла* > *Баглаєнко* [3, с. 156]. З-поміж українських прізвищ є поширеними прізвища з компонентом *куль-*: *Кульбаба, Кульбака, Кульбіда*, що мовою санскриту означає “восначальник”, “командир загону” [4, с. 79].

Складні суспільно-політичні обставини, у яких перебувало Надвеликолужжя протягом кількох століть, не могли не залишити слідів і в антропонімі цього регіону. Причин появи прізвищ іншомовного походження може бути декілька. По-перше, асиміляція чужинців серед корінного населення, їх постійна взаємодія. По-друге, свідоме переключення українських прізвищ урядовими органами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Етимологічний словник української мови : у 7 т. / [гол. ред. О.С. Мельничук]. – К. : Наук. думка, 1982-2006. – Т. 1 – 1982. – 634 с.
2. Наливайко С. Таємниці розкриває санскрит / С. Наливайко. – К. : Либідь, 2001. – 274 с.
3. Реєстр війська Запорозького 1649 р. – К. : Наукова думка, 1995. – 588с.
4. Санскритско – русский словарь. – М. : Наука, 1978. – 836 с.
5. Словарь української мови : у 4 т. / [упоряд. з дод. власного матеріалу Б. Грінченко]. – К. : Наук. думка, 1996. – Т. 1 – 1996. – 456 с.
6. Хинди – русский словарь : в 2 томах. – М. : Наука, 1972. – Т. 2. – 756 с.

УДК 811.161.2’367

МОРФОЛОГІЧНІ ТА СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗВЕРТАННЯ В МАЛИХ ЖАНРОВИХ ФОРМАХ ІНФОРМАЦІЇ ПЕРІОДИКИ (НА МАТЕРІАЛАХ ЗАПОРІЗЬКИХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ)

Леонова Н.В., старший викладач

Національна металургійна академія України

Стаття присвячена дослідженню морфологічної та структурних особливостей звертання в малих жанрових формах інформації періодики (на матеріалах запорізьких періодичних видань).

Ключові слова: структура малих жанрових форм інформації, звертання в малих жанрових формах інформації періодики, морфологічні особливості звертань малих жанрових форм інформації.

Леонова Н.В. МОРФОЛОГИЧЕСКИЕ И СТРУКТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ОБРАЩЕНИЯ В МАЛЫХ ЖАНРОВЫХ ФОРМАХ ИНФОРМАЦИИ ПЕРИОДИКИ (НА МАТЕРИАЛАХ ЗАПОРОЖСКИХ ПЕРИОДИЧЕСКИХ ИЗДАНИЙ) / Национальная металлургическая академия Украины, Украина.

Статья посвящена исследованию морфологических и структурных особенностей обращения в малих жанровых формах информации периодики (на материалах запорожских периодических изданий).

Ключевые слова: структура малих жанровых форм информации, обращения в малих жанровых формах информации периодики, морфологические особенности обращений малих жанровых форм информации.

Leonova N.V. MORPHOLOGICAL AND STRUCTURAL FEATURES OF APPEAL IN SMALL GENRE FORMS OF INFORMATION IN PERIODICALS (ON MATERIALS OF ZAPORIZHZHYA PERIODICALS) / National Metallurgical Academy of Ukraine, Ukraine.

The article investigates the morphological and structural features appeal to LGFI periodicals (based on zaporizhzhya periodicals).

Key words: structure of small genre formes of information, recourse of small genre formes of information of periodicals, morphological features of appeal of small genre formes of information I.

Дослідження морфологічної та структурних особливостей звертання в малих жанрових формах інформації (МЖФІ) періодики є одним з актуальних питань лінгвістики. Усі аспекти такого складного, багатовимірного явища, як звертання ще й досі остаточно не висвітлені в науковій літературі. Звертання належить до тих мовних одиниць, що постійно привертають увагу мовознавців. Як мовна одиниця воно входить до складу більш широкої категорії адресатності, що має комунікативну природу. Метою нашої статті є аналіз морфологічної та структурних особливостей звертання в МЖФІ періодики в сучасній лінгвістиці, беручи до уваги історичний аспект розвитку.

Поняття “морфологія” в сучасній лінгвістиці трактується по-різному. Відповідно до однієї з найвідоміших концепцій морфологія поширюється на структуру граматичних одиниць, що не виходять за межі слова, на відміну від синтаксису. Традиційний поділ граматики на морфологію і синтаксис деякі мовознавці заперечують.

Зокрема, Фердинанд де Соссюр вважав, що з лінгвістичного погляду морфологія позбавлена свого реального об'єкта вивчення і не може становити відмінної від синтаксису дисципліни. Існує також надто широке розуміння морфології, за яким вона є наукою про форми, що стосуються не тільки засобів вираження слів у їхньому зовнішньому вияві, а й будь-яких елементів, зокрема невербальних засобів типу порядку слів, інтонації, службових слів [17]. Виходячи з цього положення, ряд дослідників пропонує розрізнити синтаксичну морфологію і аналітичну (флексивну, нефлексивну). Отже, поняття “морфологічні особливості” теж набуває діалектичного наповнення [9].

У морфології значення, що відображають дійсність, кваліфікують як номінативні, а значення, спрямовані на внутрішню синтаксичну структуру мови, – як синтаксичні. Загальновизнаною є думка про те, що внутрішньоморфологічна класифікація значень ґрунтується на розумінні морфології як системи, що складається з власне морфології і словотвірної морфології. Відповідно до характеру службових морфем (афіксів) ця класифікація охоплює словозмінні (флексивні, власне граматичні, грамеми,) та словотвірні (дериваційні, класифікаційні) значення. Відповідно до цього, під час аналізу морфологічних особливостей звертання слід враховувати, що словозмінні та словотвірні значення є підґрунтям для поділу морфологічних особливостей на дві взаємопов'язані частини – граматичні морфологічні особливості (словозмінні, парадигматичні) і лексичні (словотвірні). Нерідко до власне морфології зараховують тільки словозміну, яка спирається на регулярне творення форм слова [9].

Основними комунікативними функціями звертань є функція реалізації контакту та характеристизації. У сучасному синтаксисі найбільше прихильників з-поміж мовознавців має визначення, зафіксоване в “Лінгвістичному енциклопедичному словнику” (1990 р.): “Звертання – граматично незалежний та інтонаційно відокремлений компонент речення чи більш складного синтаксичного цілого, що означає особу чи предмет, якому адресовано мовлення”. Серед загальновизнаних у мовознавстві поглядів на синтаксичний статус звертання можна виокремити той, що вважається традиційним: “звертання” – це елемент, що є стороннім для речення, до якого він інтегрований і, відповідно, не пов'язаний жодними зв'язками ні з цілим реченням, ні з його частинами. Цю думку сформулював О.М. Пешковський, який зарахував звертання до елементів “внутрішньо чужих реченню, що дало їм притулок, подібно до кулі, що потрапила у організм” [5, с. 404].

Учені по-різному ідентифікували синтаксичний статус звертань-речень. Достатньо ґрунтовно аргументував синтаксичний характер звертання в монографічному дослідженні “Синтаксис звертання” відомий мовознавець В.П. Пронічев. Він визначає граматичні ознаки звертання-речення, і наголошує, що наявність у звертання всіх необхідних ознак самостійної синтаксичної організації, а саме таких категорій, як розчленованість, предикативність, односкладність, модальність, час, особа і число, дають змогу розглядати цю синтаксичну конструкцію в ряді однотипних синтаксичних одиниць, що мають схожий комплекс граматичних категорій, – у ряду іменних односкладних речень [8, с. 70].

Спільною рисою їхніх позицій була синтаксична ознака ядерності, що дає змогу виокремлювати звертання в окрему автономну синтаксичну одиницю. О.Г. Ветрова зазначає, що за своєю синтаксичною структурою звертання “...являє собою одноядерне речення, поширене чи непоширене, ядерний компонент якого може бути представлений іменником, прикметником чи особовим займенником. Загальною синтаксичною ознакою цих різних за своїм морфологічним вираженням компонентів є синтаксична ознака ядерності” [4, с. 36].

Інші лінгвісти як, наприклад, Шарль Балли, наголошують, що звертання було колись реченням, пор.: “Звертання початково було “незалежним одночленним реченням”; вокатив “не входив до числа відмінків, оскільки колись становив особливе ціле речення”. Деякі дослідники, навпаки, заперечують думку, що звертання здатне формувати речення: “Що ж стосується можливості самому утворювати речення, то для цього воно виявляється недостатньо самостійним. Спонукальний зміст не дає тут місця буттєвому змістові, який тільки міг би надати називному відмінку значення окремої думки” [4, с. 408].

З-поміж синтаксичних конструкцій, що належать до інформаційного стилю й базуються на усному монологічному мовленні, слід виокремити малі жанрові форми інформації [3, с. 7]. Вони вказують на деякі структурні особливості усного монологічного мовлення, зокрема на вживання вставлених, саме вставлених, а не вставних речень. На думку науковців, під час усної комунікації в промовця виникає потреба зробити додаткове зауваження під час виголошення фрази [5, с. 170].

У сучасній лінгвістиці активно функціонує група жанрових форм особливого призначення з конкретною стильовою визначеністю, що мають яскраво виражені синтаксичні й стилістичні особливості (позатекстовий характер, певну кількість стабільних синтаксичних конструкцій тощо). Зазначені форми є часто вживаними в сучасній усній мовній практиці й за жанром оформлених матеріалів належать до інформаційного стилю мови [1, с. 5].

Динаміка масової комунікації (усної і писемної) настільки активна, що в ній відбуваються пролонговані, поступові жанрові зрушення, чия неспонтанність зумовлена такою ознакою будь-якої літературної мови, як стабільність. Але ці псевдопарадоксальні зрушення якоюсь мірою позбавляють жанровість інформаційного стилю потрібної ознаки усталеності. Сьогодні для цієї лінгвістичної тенденції характерними є явища поповнення складу жанрових груп новими видами жанрів, що мають морфологічні та структурні особливості. Жанровий діапазон деяких стилів (офіційно-ділового, публіцистичного) нині експансуються, отже, розмитість меж деяких жанрів інформаційного стилю відбувається через оновлення традиційних форм мислення щодо жанрових форм взагалі. Потреба побудови нової синтаксичної теорії потребує оновленого осмислення жанру.

Слід наголосити на наявності явища об'єднання МЖФІ періодики в більшу кількість жанрових типів унаслідок збільшення кількості чинників, що можуть бути ідентифіковані як мотивовано-креативні:

- рекламні МЖФІ (рекламні оголошення в усіх видах періодики);
- суто публіцистичні МЖФІ (заголовки, лід-абзаци (від англ. lead), звертання ведучого масових заходів тощо)
- суто інформаційні МЖФІ (інформаційні повідомлення, політичний календар, контактна інформація тощо);
- офіційно-ділові МЖФІ (звертання головуєчого на колективних заходах різних типів у стенограмах засідань, пленумів тощо);
- інформаційно-публіцистичні МЖФІ (привітання, позначки про проведення акцій різного характеру з переліком обговорюваних тем, списками присутніх тощо);

Оскільки основними ознаками розглянутих жанрових конструкцій, що розглядаються, є структурні параметри відповідної будови, граматична достатність, змістова завершеність, можемо також визначити їх як оптимально-самодостатнє сполучення взаємозумовлених синтаксичних конститuentів, що утворюють комунікативну одиницю з певним типовим значенням. Найбільш продуктивними є такі різновиди мінімальних конструкцій: іменні, вигуківі, слова-речення. Усі вони є експресивними засобами і при вмілому використанні засвідчують мовну майстерність комуніканта (мовця), виокремлюючи його індивідуальний стиль [4].

Звертання – головний засіб вираження адресатності мовлення, яке реалізується вербально й невербально. Мовні й немовні засоби корелюють між собою. Звертання, що функціонують у малих жанрових формах періодики за своїми синтаксичними та морфологічними ознаками є виокремленими конструкціями, логічно завершеними й такими, що мають константну власне граматичну (флективну) форму. Переважну більшість звертань реалізовано в періодичі у кличному відмінку (*однина-множина, істота-неістота*). В.І. Грицина наголошує на тому, що аналіз функціонування звертань у публіцистичному стилі дозволяє виявити деякі чинники, які зумовлюють вибір конкретних його форм, а характер спілкування (офіційний чи неофіційний), впливаючи на вибір жанру твору, зумовлює й особливості використання звертань. Дослідниця зазначає, що форма звертання визначається також особистими та соціальними стосунками між людьми. У МЖФІ періодики вживаються непоширені і поширені звертання. Непоширені звертання (назва особи, до якої звертаються) використовуються у текстах газетних і журнальних статей у прямому значенні як засіб комунікативного оформлення речення-висловлення, який спрямований на те, щоб спонукати співбесідника слухати, зосередити його увагу, зауважує І.І. Слинько.

У періодичі форма звертань не відрізняється багатством морфологічного вираження. Здебільшого використовуються субстантивні форми, виражені кличним або називним відмінками власних чи загальних іменників, адже основна мовна функція звертання – називання адресата. Субстантивні форми звертання можна поділити на антропонімічні (переважає варіант *ім'я / по батькові*) та апелювативні, що пояснюється як мовною традицією, так і офіційним характером спілкування. У певних випадках використовується більш особиста форма звертання – виключно по імені.

Аналізуючи морфологічні та структурні особливості звертання в МЖФІ періодики (на матеріалах запорізьких періодичних видань) ми дотримуватимось класифікації, близької до класифікації апелювативних форм звертань, представлених кількома семантичними варіантами, запропонованої В.І. Грициною:

антропоніми (ім'я, прізвище, прізвисько, власні назви-апелювативи), наприклад: *Панькевич, прошу!*; *Фракція "Удар", майте совість, дотримуйтеся порядку в сесійній залі!*; *Мартинюк, прошу*; *Прощу, Леонов, об'єднання "Свобода"*; *Мищенко, прошу*; *Олійник, прошу, народний депутат* [11].

– соціально-рольові найменування адресата за родом діяльності, за посадою, чином, званням і родовими термінами, наприклад: *Доброго ранку, шановні народні депутати, запрошені та гості Верховної Ради України!*; *Прощу, народний депутат Тягнибок*; *Шановний пане Голово, у ваших останніх інтерв'ю ви неодноразово говорили, що ви позиціонуєте себе як спікер всієї Верховної Ради*; *Шановне панство! Шановні народні депутати! Як ми заведемо тут, на першій сесії, так і будемо працювати протягом тих всіх п'яти років*; *Тому, пане Голово, шановний Володимир Васильович, я до вас звертаюся з проханням*; *Шановні народні депутати України, проект Закону про ратифікацію Угоди між Урядом України та Міжнародною Федерацією Товариства Червоного Хреста і Червоного Півмісяця і цей закон, який представлений з метою набрання чинності зазначеної угоди, яка була підписана Україною, урядом ще в 1997 році у Женеві, і сприятиме виконанню федерацією гуманітарної місії* [11].

– соціально-марковані найменування: *громадяни, товариші, товариство, колеги, друзі, побратими* та ін., наприклад: *Шановні колеги, відповідно до вимог статті 120 Конституції України та статті 7 Закону України "Про Кабінет Міністрів України" член Кабінету Міністрів України не має права суміщати свою службову діяльність з іншою роботою*; *Шановні друзі, давайте всі виконувати Регламент*; *Шановні колеги, шановний народе України! Ми дякуємо вам за таке вітання жіноцтва*; *Шановні колеги, прошу звернути увагу вашу, головуючого, і всіх журналістів, і всіх колег – знову ми бачили порушення Конституції і Регламенту*; *Товариство, так не можна робити, так не можна працювати, XXI ст., тут перетворили цей парламент в цирк, перетворили фактично депутатів в паяців, які, я не знаю, як хто, починають натискувати на кнопки по чужих терміналах*; *Шановні колеги, багато з вас сповідують християнські моралі і християнську правдість, бажано, щоб це було не тільки в кулуарах* [11].

– десемантизовані найменування адресата, які виражені лексемами зі "стертою" від частого використання у функції звертання семантикою: *люди, брати, країно, сестри, хлопці, світе* тощо наприклад: *Дайте закінчити, люди, ви ж шановні народні обранці!*; *Люди, якщо взяти не лише букву, а сам дух цієї угоди, то чітко зрозуміло, що це не так угода про те, як наші надзвичайні сили, війська Міноборони і інші підрозділи будуть мати допуск до об'єктів дислокації Чорноморського флоту, як угода про те, як бійці Чорноморського флоту в Севастополі, в Генічеську, по всьому Криму і взагалі, де захочуть вони далі поїхати, будуть мати доступ до наших об'єктів, до нашої території і там займатися своїми справами* [11].

– нормативно-ситуативні найменування пані, пане, панове, добродії, наприклад: *Глибоко помиляєтесь, панове, засідання і далі йтиме згідно з Регламентом!*; *Пані та панове, це ж нормальна міжнародна практика, що запрошуюча сторона, яка просить допомоги, а в даному випадку незалежно чи це буде російська, чи це буде українська сторона, вони безумовно в першу чергу піклуються про життя і здоров'я людей* [11].

Також звичними в ролі звертання в МЖФІ періодики є субстантивовані прикметники, чи займенники, що вживаються самостійно, без залежних означень, наприклад: *Ви тільки не кричіть ніхто: ні свої, ні... Не треба*; *Е, ні, вельмишановні, не будемо ми в такому галасі проводити голосування!*; *Шановні, почитайте Конвенцію ООН проти корупції (так вона називається), статтю 19-у цієї Конвенції* [11].

Слід також згадати про звертання ведучого масових заходів, що належать до жанрового типу суто публіцистичних МЖФІ і можуть бути поширеними і непоширеними за своєю синтаксичною структурою й функціонувати у вищезазначених кількох семантичних варіантах. Наприклад: *Україно, не залишайся байдужою!* (десемантизоване найменування адресата); *Ігорю, час тобі показати свій перший козир* (антропонім); *І тому зараз, шановні, довгоочікуваний дебют в прямому ефірі* (субстантивовані прикметник); *Аїдо, вітаю тебе* (антропонім); *Серього!* (антропонім); *Шановні глядачі! Телефонуйте на номер: 0900-102-0-02* (соціально-марковане найменування); *Аїдо, я бажую, щоб сьогодні глядацької любові тобі не забракло* (антропонім); *Серього, ти у нас знаний експериментатор* (антропонім); *Пані та панове, зустрічайте!* (нормативно-ситуативне найменування); *Ілля, ти знаєш, тобі дуже пасує ця пісня* (антропонім); *Ірино, я думаю, ти зі мною погодишся, що сьогодні ти виклалась на всі сто!* (антропонім); *Ігорю, зачепив тебе Ілля?* (антропонім); *Дівчата, а нам подобається фраза: "Чем выше любовь, тем ниже поцелуи", – справді ж?*; *Я дуже задоволена, дівчата, я не мала сумнівів з першої секунди* (десемантизовані найменування адресата) [10]. Звертання в МЖФІ періодики за структурою поділяємо на монокомпонентні, дикомпонентні та полікомпонентні:

– монокомпонентні звертання, які складаються з одного слова, наприклад: *Боже, у мене дитина-інвалід 5-ти років – я її не залишаю саму, але через кілька хвилин ми були в суді, тому що двох великих чоловіків у цивільному одязі почали виламувати мені й дитині руки!; Шановна редакціє, я розумію, що про поведінку водіїв маршруток писали вже тисячу разів, але все-таки вірю в прислів'я, що “крапля камінь підточує”; Я писав листа до Києва, в Академію наук, а мені відповіли: “Мовляв, Кушнір, не займайтеся тим, чого ви достеменно не знаєте” [13, 14].*

– дикомпонентні звертання, наприклад: *Шановні педагоги! Дорогі вчителі! Дозвольте висловити вам слова щирого визнання за ваш важкий і відповідальний труд!; Шановні читачі! Якщо ви не знайшли потрібну статтю або матеріал, будь ласка, скористайтеся пошуком або завітайте до нашого архіву; “Панове журналісти, це його куля, вона призначалася Анісімову, але за велінням долі застрягла в моніторі, який розташовувався фактично на рівні грудей”, – кажуть джерела, уточнивши при цьому, що куля калібру 7,62 [12, 16].*

– полікомпонентні звертання, наприклад: *Доброго дня, дорога редакціє газети “Запорізька правда”!; Шановний Олексію Івановичу, особливою секрета в приготуванні вина з винограду немає; Дорогі вчителі запорізького краю!; Велика подяка, правознавцю Дмитре Гройсман і депутате Валентине Наливайченко; Педагоги, вихователі, викладачі та наставники – люди нелегкої, але такої почесної і важливої професії! Ви будете майбутнє України разом із Президентом, – здоров'я, натхнення, творчих успіхів вам, вітання від голови облдержадміністрації Олександра Пеклушенка і голови обласної ради Віктора Межсейка!; Спасибі вам, представники старшого покоління, учасники війни й бойових дій, діти війни, за те, що відновили наше зруйноване місто! [15].*

Монокомпонентні звертання в МЖФІ періодичних видань найчастіше представлені іменниками (власними або загальними), наприклад: *У нас є кому займатися землею, я б сказав: дай, Боже, нам погоди гарної, щоби успішно провести увесь комплекс польових робіт; З огляду на те, що наближається знакове свято для освітян – День учителя, хочу звернутися до всіх педагогів області: будьте оптимістами. Вчителі, пам'ятайте, що ваше тепле, мудре слово, мовлене до дітей, – то велика наука; Педагоги, палайте Серцем, стверджуйте Красу, даруйте Любов, надихайте на Творчість! [12].*

Дикомпонентні звертання складаються з:

двох іменників, наприклад: *Олександр Івановичу! У деяких ЗМІ з'явилися повідомлення про те, що начебто підписані угоди про довготривалу оренду українських сільгоспугідь китайською корпорацією.*

іменника та прикметника, наприклад: *Шановні депутати, я ставлю на голосування – прошу послухати – пропозицію комітету направити ці постанови до головного комітету на повторне перше читання з підготовки на їх основі єдиного узгодженого проекту.*

У масиві полікомпонентних звертань МЖФІ чітко виокремлюються своєю специфікою трислівні звертання, для яких найхарактернішим є такий склад – прикметник / іменники, іменник / іменник (ім'я, по батькові, прізвище); *Ігорю Васильовичу Швайка, прошу; Ірино Володимирівно Геращенко; Депутат Олег Панькевич, прошу [11].* Або такий варіант: прикметник / іменник / займенник, прикметник / прикметник / іменник (-и), наприклад: *Шановний Володимире Васильовичу!; Шановні народні депутати, слово керівнику Комітету з питань європейської інтеграції Немирі Григорію Михайловичу!; Вельмишановні народні депутати! (УС, 6.01.2000).*

Полікомпонентні звертання в МЖФІ здебільшого складаються з декількох слів, що групуються навколо звертання-ядра (іменник) і є означенням до нього, наприклад: Члени радикальної політичної сили, яка ввійшла в парламент, ви теж стоїте на перешкоді євроінтеграції; Я ще раз кажу, шановна, завжди не згодна опозиціє, можете підняти стенограму або стенограму щодо голосування і побачити, я голосую особисто, ні за кого іншого я не голосую [11].

У своїх дослідженнях В.І. Грицина підкреслює, що в мові публіцистики звертання вживаються у висловленнях, де базово-комунікативний рівень представлений різноманітними видами двоскладних, односкладних речень та синтаксичних утворень, що називають “словами-реченнями”. З-поміж останніх вона виокремлює стверджувальні (“Вболіваємо за вас, дівчата, віримо в перемогу, знаємо, що наша земля має талант!” [10]) і заперечні. Це повною мірою відповідає функціонуванню звертань МЖФІ у періодиці. У “Сучасній українській літературній мові: Синтаксис” за редакцією І.К. Білодіда вказується: “Заперечні слова-речення... здатні вступати в різні змістові зв'язки із звертаннями, вставними словами чи вставними словосполученнями, лексичне значення та інтонування яких ...вносять певну емоційність у категорію заперечення (цьому сприяє звертання)” [18, с. 296]. Наприклад: Ні, пане Голово, шановний Володимир Васильович, я до вас звертаюся з проханням; Ні, шановна провладна більшість, для України сьогодні найважливіше – це вступ України на європейський курс, це європейська інтеграція, це звільнення політичних в'язнів, це надання можливості Юлії Тимошенко і Юрію Луценку брати участь в українському політичному процесі, це свобода для України [11].

Звертання в таких одиницях знаходяться в постпозиції до заперечного слова-речення “ні”, у якому реалізується незгода з опонентом. Переважно такі одиниці із звертаннями поширюються двоскладними або односкладними реченнями, що обґрунтовують, динамізують заперечення, мотивують його чи акцентують якусь рису. Наприклад: *Ви за це голосували, мої патріотичні колеги? Колеги, за це чи ні?; Шановні депутати, ще хто по мотивах чи скінчилися нареши?* [11].

Дещо рідше, ніж розповідні й питальні, зустрічаються спонукальні речення: *Шановний пане Головуючий, шановні члени парламенту, проявіть державну мудрість, адже бувають рідкі хвилини в цій парламентській залі, коли ми повинні це робити; Шановні народні депутати, я ще раз вас прошу голосувати персонально тільки своєю карткою; Колеги, переходимо до розгляду питання проекту Постанови про звільнення Сергія Геннадійовича Арбузова з посади Голови Національного банку України (№ 1199); Прошу на трибуну, народний депутат Кілінкаров, фракція Компартії України; Час закінчився, сідайте, колего* [11].

Деякі лінгвісти вважають, що звертання як складник речення в публіцистичних текстах служить для називання адресата мовлення й, називаючи адресата, в окремих випадках він, може виражати суб’єктивно-оцінне ставлення до нього з боку комуніканта. У публіцистичному стилі, а конкретніше – у періодичних виданнях, звертання в МЖФІ мають обмежене морфологічне вираження – кличний та називний відмінки власних та загальних іменників. У більшості випадків використовуються форми звертання в множині, хоч трапляються і звертання в однині.

У структурному розумінні найуживанішими є моно-, ди- й полікомпонентні багатослівні звертання, з-поміж яких превають трислівні й багатослівні звертання, що виражаються іменниковими та іменниково-прикметниковими сполученнями. Субстантивні форми звертання представлені антропонімами (власними іменами людей) та апелюваннями, що є соціально-рольовими, соціально-маркованими, десемантизованими та нормативно-ситуативними найменуваннями адресата.

Аналізуючи морфологічні й структурні особливості звертань в МЖФІ періодичних видань, слід згадати широко вживані аналізовані одиниці, що функціонують у рекламних звертаннях періодики, що також належать до малих жанрових форм інформації сучасної української мови. Структура рекламного звернення визначається багатьма чинниками, найважливішими з яких є мета і характеристики впливу рекламного звернення до споживача. Виокремлюють такі основні рівні впливу: *когнітивний – передача інформації; афективний – формування ставлення; сугестивний – переконання.*

У мовній площині ці рівні реалізуються переважно за допомогою полікомпонентних звертань, наприклад: *Завтра о шостій вечора на головній площі міста відбудеться концерт групи “Друга ріка” (когнітивний). Якщо ти справжній українець, тебе чекає незабутні дві години драйву!!! (афективний). Приходь сам, приводь друга, принось радість, пристрасть, шаленство молодості! (сугестивний / підсвідомий)* [14]. У структурному розумінні найуживанішими є багатослівні звертання, з-поміж яких – виражені іменниковими, іменниково-прикметниковими сполученнями тощо. Лінгвістичні аспекти рекламного дискурсу й місце звертання в ньому як структурної одиниці МЖФІ слід аналізувати, враховуючи особливості морфології української літературної мови. “Довгі, ускладнені флексіями українські лексичні одиниці важко піддаються стилістично-фонетичній акцентуації”, – вказує О.Ю. Дубенко у своїй роботі “Англо-американська та українська реклама: лінгвістичні і культурні аспекти стилетворення”.

Виходячи зі стадій рекламної діяльності, а також мети і характеристик рекламного впливу, до структури рекламного звернення включаються такі елементи, як слоган, вступна частина, інформаційний блок, довідкові відомості, ехо-фраза. Цей поділ є досить умовним – у різних зверненнях можуть бути відсутні деякі елементи.

Слоган, як правило, передують рекламному зверненню, він є одним з основних засобів привертання уваги та інтересу цільової аудиторії. Особливо важливо використовувати слоган за відсутності інших засобів, що привертають увагу, – ілюстрацій, кольору.

Вступна частина здебільшого розшифровує слоган. У теле- та радіорекламі цю функцію виконує вступна фраза. Вступна частина має бути максимально стислою, проте в неї необхідно закласти мотиви особистої вигоди споживача, новизну продукту, його унікальність, доступність та ін.

Інформаційний блок, який ще називають основним текстом, виконує функції щодо поглиблення інтересу споживача до рекламного продукту, забезпечує комунікацію з потенційним споживачем за посередництвом детальної та достовірної інформації про товари або послуги, їхні характеристики, особливості. Шляхом аргументації вигод, які отримає споживач внаслідок придбання рекламованого продукту, інформаційний блок покликаний викликати бажання купити товар. Довідкові відомості включають чіткі дані про рекламодавця: фірмову назву, товарний знак, адресу, телефони та інші канали зв’язку. Рекламне звернення може завершувати ехо-фраза, яка дослівно або за змістом повторює слоган чи основний мотив звернення. Особливо ефективним її використання є в тому випадку, коли передається великий об’єм інформації.

Доцільність дослідження таких синтаксичних одиниць, як звертання в МЖФІ, зумовлена потребою побудови нової синтаксичної теорії, що не обмежується аналізом синтаксичних особливостей стилістичних жанрів і жанрових форм як частин тексту. Аналізується також автономне існування конструкцій, синтаксис яких залежить від інтонації суб'єктів мовлення, наприклад, ведучих масових заходів (концертів, засідань, нарад тощо) чи рекламних звернень у періодичних виданнях; досліджуються особливості формування і функціонування синтаксичних конструкцій усного мовлення.

Унаслідок вивчення зазначених одиниць актуалізується дослідження процесів розвитку мови, що властиві самій синтаксичній будові української мови й починаються в простому односкладному реченні, поступово поширюючи свій вплив на складне. Дослідження специфіки синтаксису малих жанрових форм інформації шляхом аналізу їхніх морфологічних та структурних особливостей та їхнього функціонування як жанрових форм особливого призначення, що мають конкретну синтаксичну визначеність, має досить об'єктивне практичне значення, яке полягає в тому, що результати можуть бути використані в системних лінгвістичних дослідженнях реалізації різних жанрових форм інформації в межах окремих функціональних стилів мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранник Д. Х. Актуальні проблеми дослідження мови масової інформації / Д.Х. Баранник // Мовознавство. – 1983. – №8. – С. 13–17.
2. Вихованець І.Р. Морфологія // Українська мова : Енциклопедія / І.Р. Вихованець. – К. : Українська енциклопедія, 2000.
3. Ветрова О.Г. К проблеме обращения в современном английском языке / О.Г. Ветрова // Лингвистические исследования – 1979 : Синтаксический анализ разносистемных языков. – М. : АН СССР, 1979. – С. 30–37.
4. Грицина В.І. Інфраструктура речень публіцистичного стилю : Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук / В.І. Грицина. – Запоріжжя, 2002. – 19 с.
5. Пешковский А. Русский синтаксис в научном освещении. – 7-е изд. / А. Пешковский. – Москва : Учпедгиз, 1956. – 511 с.
6. Потебня А. А. Из записок по русской грамматике, т. 1-4. М., 1958-85;
7. Проничев В.П. Обращение и понятие / В.П. Проничев // Вестник ЛГУ. – 1968. – № 20. – С.120.
8. Проничев В.П. Синтаксис обращения / В.П. Проничев. – Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1971. – 88 с.
9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [uk.wikipedia.org/wiki/Морфологія_\(мовознавство\)](http://uk.wikipedia.org/wiki/Морфологія_(мовознавство))
10. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: kinofaza.net/news/kh_faktor_3_sezon_2012/2013-01-13-1301
11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/4128.html [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zp-pravda.info/index.php?option=com_content&view=article&id=2070:2010-09-23-20-14-05&catid=42:2009-05-25-14-52-08&Itemid=63.
12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: pravda.com.ua/news/2013/07/12/6994122.
13. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zp-pravda.info/index.php?option=com_content&view=article&id=45:2009-04-14-11-10-21&catid=1:latest-news
14. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zp-pravda.com.ua/columns/2013/07/30/387486/http://zp-pravda.info/index.php?option=com_content&view=article&id=2070:2010-09-23-20-14-05&catid=42:2009-05-25-14-52-08&Itemid=60.
15. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: pravda.com.ua/news/2013/08/17/6996220.
16. Соссюр Ф. де. Заметки по общей лингвистике / Соссюр Фердинанд де. – [Пер. с фр. Б.П. Нарумова]. – М. : Прогресс, 1990. – С. 44.
17. Сучасна українська літературна мова : Синтаксис / За заг. ред. І. К. Білодіда. – К. : Наук. думка, 1972. – 516 с.